/14

# COMPETITIO AD AGGREGATIONEM

JUSSU REGIS OPTIMI,

ET EX MANDATO SUMMI REGIÆ UNIVERSITATIS MAGISTRI,

INSTITUTÆ ANNO 1823.

SUNT-NE

## INTER ASCITEM ET PERITONITIDEM CHRONICAM CERTA DISCRIMINA QUIBUS DIGNOSCI QUEANT?

## THESIS,

Quam, Deo favente, in celeberrimâ facultate medicâ parisiensi, præsentibus judicibus, publicis competitorum disputationibus subjiciet et delucidare conabitur,

DIE MENSIS FEBRUARII 1824,


ANT. DUGÈS,

Doctor medicus, ejusdemque facultatis honorarius Prosector : nosocomiorum Parisiensium quondam sedentarius sub-chirurgus.


*Ad pœnitendum properat citò qui judicat.*
PUBL. SYRUS.


PARISIIS,

EX TYPIS MARCHAND DU BREUIL.
VIA DICTA DE LA HARPE, N° 80.

## CONCERTATIONIS JUDICES.

*Præses.* Dr. ESQUIROL.

*Judices.*
- Prof. LANDRÉ-BEAUVAIS.
- — RECAMIER.
- — BERTIN.
- — FIZEAU.
- — CAYOL.
- — ROYER-COLLARD.
- Dr. JADIOUX, *aggr.*
- Dr. ALLAIN.

*Vicarii.*
- Dr. KERGARADEC, *aggr.*
- — PARENT DUCHATELET, *idem.*

## COMPETITORES.

Drs. DELONDRES,
ROCHOUX,
GÉRARDIN,
DE CHAMPESME,
CRUVEILHIER,
PIORRY,
LEGRAS,
BAILLY,
RAMON,
MIQUEL,
DESTOUET,
MARTIN-SOLON,

Drs. DESPAU,
DUGÈS,
ANDRAL,
GIBERT,
TUFFIER,
BAYLE,
VELPEAU,
MESLIER,
LEGER (Victor),
LEGER (Théodore),
BOUILLAUD.

*Sunt-ne inter ascitem et peritonitidem chronicam certa discrimina quibus dignosci queant?*

## PROLEGOMENA

Hujusce solutionem problematis incassùm in antiquorum operibus medicorum inquirere tentavissem; si quidem ignotus erat apud eos morbus, peritonæi ipsius inflammatio. Nusquàm enim, ni fallor, ante Cullenium, peritonitidis nomen reperies; et ipse clarus auctor, tali nomine tantùm peritonæi musculos obducentis, mesenterii et omenti inflammationem donavit. *Johnston* (*a*) primus, anno 1779, membranæ serosæ morbos, a subjacentium viscerum affectibus, sejungere tentaverat: quam opinionem confirmavit, anno 1785, *Walterus* (1), multis que suffulserunt argumentis clarus *Bichat* (2), nec non celeberrimus *Pinel* (3). Nuperiùs autem nova luce res enituit ex adinvicem pronatis ætatis nostræ laboribus; inter quos primùm clarorum *Bayle* et *Laennec* (4) conatus meliore notâ distinguendos esse censeo. Ex his facilè conjectabimus, puris aut morbosi seri collectiones à recentioribus medicis inflammato peritonæo adscriptas, sæpissimè ab antiquis pro vero hydrope fuisse habitas (5):

(*a*) *De febre puerp.* Diss.; *Edimb.*

(1) *De morbis peritonæi et apoplexiâ; Berolini*, 1785.

(2) *Traité des membranes.*

(3) *Nosographie philosoph.* t. 2.

(4) *Journal de méd., chir., pharmacie.* t. 4, p. 532.

(5) Quâ de re non ampliùs dubitare poterit qui sequentia versare voluerit. Bonet, *sepulchretum*, t. 2, p. 414, 425, 448. Morgagni, *de sed. et caus. morb.*, Ep. 48, art. 30 et 31. Dehaen, *Rat. med.*, *pars.* 11ma, *cap.* 4, § 5, *et pars* 4a, cap. 3, § 2. Ledran, *Mem. ac. chir.*, t. 2. Klein, *interpres clinicus*, p. 140. Hautesierk, t. 2, p. 418. Lieutaud, *Hist. anat. med.*, t. 1, obs. 1599, 1604, 1611, 1613, 1724, 1732. Aliaque posteriùs adnotanda.

nec, si priscorum observationes perlustrare voluerimus, rem dubiam et incertam dicere poterimus. Nunc enim purulentum (6), cruentum (7), putridum (8), lacteum (9) hydropis liquorem describunt; nunc aeriformi materiâ distensum intumuisse ventrem dicunt, sive in intestinis et ventriculo (10), sive in ipso abdominis et peritonæi (11) cavo clauderetur. Profectò nullus de nobis exstat hodiè, qui talia plerùmque inflammationi phænomena non tribuat (12).

---

(6) Laroche, *fièvre puerpérale*, p. 279. Pujol, t. 4, p. 505. Schenkius, p. 448. Portal, *Traité des hydropisies*, t. 1, p. 19, 64 et 215. His adde quæ superiori notæ continentur, aliasque Pisonis et Marcelli Donati observationes a Sennerto relatas. Viscera tunc marcida exulcerataque sæpè inveniebant auctores ; tunc corruptum humorem in illis corrosivam vim explicuisse putabant.

(7) Hollerus (*cum intestinis sideratis*), apud Sennertum. Baillie, Anat. Path, p. 100. Peyer, *Parerga anat.*, p. 250. Fabr. Hild, *cent.* 2, obs. 57. Coagula reperit Broussais, *phlegm. chron.*, t. 3, p. 409. Peritonitidem hæmorrhagicam dixerunt nostrates.

(8) Rousset, *Ysterotomotokia, sect.* 3, *cap.* 3. Monro, *Hydròp.* p. 12 ; *note.* Frank, *de curandis*, etc. t. 8, p. 150.

(9) Lacteum colorem vidit Vernage (ac. sc. 1700.) Willis, credo, primus istas de lacte per corpus vagante historias jactitavit; quarum abusus ex operibus (aliò laudandis) clarorum patet virorum. Puzos (*Epanchemens laiteux*), Doublet (*fièvre puerperale*). Pujol, t. 4. Collomb, *Œuvres*, *med. chir.*, p. 358. Baraillon, soc. med. 1784, p. 253. Col de Villars, Jussieu, Doulcet, Sollier, etc. quæ recensita invenies apud Gastelier, *Mal. des femmes en couches ;* Gasc, *Diss. sur la fièvre puerpérale ;* et Gardien, *Traité des accouchemens*, t. 3.

(10) Sennert, *ex* Platero, t. 2, p. 565. Littre ac. sc. 1713. Dehaen *Rat. med.* t. 6, p. 267. Bonet, t. 2. p. 438.

(11) Bonet, t. 2, p. 439, 485, et (*a perforato ventriculo*) p. 440. Exemplum quoque refert in *Hist. anat. med.*, e propriis adversariis, jam cit. Lieutaud, t. 1, p. 432. Camper, *Soc. med.* 1784, p. 121. Pluriès putrefactis in cadaveribus similia observavi.

(12) Videsis suprà dictas observationes ; præsertim verò, Collomb, *Op. cit.*, p. 369. « Les parois des intestins constamment baignées de pus semblent par là perdre leur ressort, et se laissent distendre souvent à un degré excessif. » Sic *in Diss. de Perit. puerp. curatione* (1820) amicus noster et quondam collega A.

Magni attamen est momenti peritonitidem ab ascite dignoscere, et ipsissimi suprà dicti auctores optimè, non eamdem hydropi calido (13) et frigido convenire curationem; huic roborantia, illi lenientia juvare; hunc, abdomine perforato, imminui, illum autem in pejus ruere.

Utilissimum itaque foret indubiis de notis discerni posse morbi de quibus hìc sermo est. Verùmenimverò, si nonnunquàm ascitem aut peritonitidem manifestissimam observare est, contraria non desunt exempla. Interdùm nempè hydrops *sthenicus* et plethoricus meritò dici potest, interdùm dolet abdomen, calet cutis, etc. Atque vicissìm peritonitis chronica, quibusdam ægris nullo alio modo infesta est, nisi pondere collecti humoris, cujus etiam natura ascitæ humorum naturæ parùm est absimilis (14) : hinc ascitæ peritonitidem excipientes, in quas non tantùm veteres, sed et nuperrimi scriptores occurrisse dicunt (15). Ergò sthenicum te videre forsan accidet hydropem, vehementi febre stipatum vel antecessum, quem haud ridiculè pro peritonæi inflammatione

---

LEGOUAIS. « Raro solus flatus reperitur, sed plerùmque aquæ (purulentæ) permixtus. » SENNERT, t. 2, p. 565. Quâ de causâ tympaniten in Ascite sæpè, et cum periculo, mutari dicebant veteres. (ARETÆUS, in KLEINII *interprete clinico.*

(13) De quo BOTAL peculiarem scripsit disputationem. Ipse HIPPOCRATES non semper arcendam esse putavit V. Sectionem. (*de Diætâ in acutis*). Sunt et alii permulti qui similiter cogitarunt; inter quos recensere satis erit ALEXANDRUM TRALLIANUM, AVICENNAM, CARDANUM, RIVERIUM (p. 591), FORESTUM (p. 244), FABRICIUM HILD. (*cent.* 6, *obs.* 41); SCHENKIUM que, cujus in libro (p. 428) multorum etiam sensus invenies. Quæ sanè de hydrope hodiè plethorico dicto vix, intelligi debere, credam; utpote rarissima sit, fatentibus etiam neotericis, plethorica ascites.

(14) Diffusiùs res infrà declarabitur: verum equidem est interdùm flocculos aliquos aquæ hydropum innatare (*in Potatoribus, clarus* PORTAL, Tr. des hydr. t. 1er, p. 195). Ex alterâ parte peritonitis quandoque serum vix albuminosum exsudat: quod olim me animadvertisse memini plurimis in felibus epizooticâ peritonitide peremptis. Notandum est etiam in ascite quæ febres subsequitur, humorem, quùm frigescere incipit cadaver, paululùm coagulari; pelluciditatem verò servare.

(15) BRON, *thèse* 1820, p. 28. JEUNESSE, *thèse* 1821, p. 45. LARROQUE, *thèse* 1822, p. 48. LANSIER, *thèse* 1823, p. 12. ITARD, *Dict. sc. méd.*, *ascite*. Quidam juvenis multos per annos aquam, sanatâ peritonitide, in abdomine ferebat, sensim evanidam.

habebis, aut contrà, peritonitidem obscuram, quam hydropem, non planè perperàm, nuncupare tibi animus erit. Talibus autem in rebus, error meherclè non adeò gravis est; siquidem symptomata tunc veras indicationes indigitant, veramque non nominis, sed ipsius morbi curationem inhibendam docent. Verumtamen quanta sit, in omnibus humanæ vitæ vicissitudinibus verborum potentia, nullus est qui negare queat; sæpè nimirùm verbum pro re, simulacrum pro carne consequimur.

In hoc igitur naviter incumbere debemus ut nominis et vocis cujusque vim statuamus : quod uti, quantulumcumque mei est, prosequar, nunc in scrutandis adamussimque componendis amborum morborum causis, signis, progressione, etc. operam navabo.

## CAPUT PRIMUM

### *Causæ.*

§ 1. *Peritonitis* chronica acutam sæpissimè excipit : omnes itaque hujus causæ, illius quoque sint necesse est. Quas si pervagari volueris, cunctas in *Sthenicarum* ordine reperies ; dummodò frigoris potentiam in augendo stimulo (sive simplice rectâque, sive multiplice, elaterique compresso componendâ ratione) haud inficias iveris. Nempè plethoram nunc veram et connatam (temperamentum sanguineum) aut adventitiam (errores dietetici subitanei, etc.) nunc relativam (febris, graviditas et partus, inflammatio vicinarum partium (Frank)) huic morbo favere videmus : sicque neonatos, novis et insolitis post longam quietem stimulis lacessitos, interdùm ferit, ut quondam asseveravimus(16). Haud aliter alimenta supervacanea, venenaque hausta se habent ; atque eâdem de lege vulnera ventri inferiori illata, humoresque in abdomen effusi (17) peritonæum inflammant. Antiquorum libros, necnon recen-

---

(16) Dugès, *Recherches sur les maladies les plus import. et les moins connues des enfans. n. n.* 1821.

(17) Professor Fizeau bilem a rupto choledocho canali in peritonæum irruisse

tiorum quorumdam si perleges, peritonitidem et ascitem frequenter post metastases, suppressionesque lactis lochiorumve nasci, asseveratum comperies; et eodem modo retentus sudor apud eosdem scriptores, tùm hydropem, cùm inflammationem, in peritonæo lapsus, produxit. Istis non nego opinionibus animum meum abhorrere; atque equidem vereor ne, morbi effectibus aut conjectis, causarum partes fuerint adscriptæ (18); talis vero litis suscitandæ decertandæque non est hic locus. E supradictis igitur concludendum est *causas omnes peritonitidis esse sthenicas*, *et citò vim suam in peritonæum impingere*.

§ 2. *Ascites contrà asthenicarum vel debilitantium laxantium que et tardè nocivarum causarum sequela frequentissima est.* Hydrops reapsè pallentes, languidos, obesos (19), lymphaticâque crasi præditos, vetulos, vel longis et vires absumentibus morbis confectos homines invadere solet. Mulieres (19 *bis*) præsertim et inter illas chloroticas imprimis nostro morbò obnoxias esse, omni de die observare queunt medici. Fœtus et ipse in utero torpidus et aquâ undique circumdatus, hydrope variò atque etiam ascite non raro plectitur (20). Humida (21)

---

cognovit : similem ferè, ruptâ vesiculâ fellis, casum observavi. Sanguinem (Petit, *Mem. ac. chir.*, t. 2.), feces, urinam, etc. tali modo abdomen irrupisse variis ex auctoribus noscimus. Vesica non raro inter partus conatus lacerata lotium effundit, et peritonæum lethali mulctat inflammatione. Vide Monro, p. 39; Stoll, *Rat. med. pars* 1, p. 101.

(18) « Minimè verò lac, tanquam in mammis secretus, nocivus sanguini, reditu suo, liquor..... Accusatur, hoc in casu, lac resorptum tanquam causa febris, cùm potius lactis in mammis evanescentia et defectus, febris inflammatoriæ ipsius effectus sit, ut itaque effectus pro causâ falsò in hoc casu sumatur. » Meckel, *nova exper.* et *obs. de venar. fin.*, p. 39 et 42.

(19) Jam suprà laudatus Portal, t. 1, p. 132.

(19 *bis.*) Sydenham, t. 1, p. 333, 515.

(20) Confertas hujusce phænomeni narrationes apud obstetriciæ scriptores reperire est. Vide præsertim Paul Portal, p. 146, Delamotte, etc. Fœtum asciticum perforato scroto liberatum antequàm natus esset memoravit cl. Frank, t. 8, p. 276.

(21) Frigidi potus et nimii, teste Loss, §. 33, periculosi sunt. Schulzius canem post

frigidaque cœli tempestas, aquei liberioresque potus, hæmorrhagiæ frequentiores (22), diabetes, terror, etc. (23) inter hydropum causas haud immeritò numerantur. Aliam causarum seriem, in chronicis affectibus reperire est, sive sedes eorum manifesta sit, et cuilibet unico visceri conclusa (aneurisma, strumæ mesentericæ, hepatis, lienis, aut cujuscunque organi abdominis vel thoracis scirrhus (24), cancer, scrophulæ, abscessus, etc.) : sive totum corpus, aut saltem indiscriminatim pleraque corporis organa, solidaque, quin etiam cunctos humores occupet (scorbutus (25), hypochondriacum malum, colica pictonum (26), melan-

---

largiores sanguinis deperditiones, aquâ purâ complevit; indè mox hydrops ortus est. (HALLER, *disput. anat.*, t. 3, p. 670.) Idem HALES (*Hœmostatica, exper.* 14) injectâ in venis aquâ, adeptus est.

(22) MONRO, p. 15.

(23) DARWIN, *Zoonomie*, t. 1, p. 583. ROYER-COLLARD, *aménorrhée*, p. 62.

(24) Sive vires exhauriendo, sive sanguinis vel lymphæ cursum inhibendo: LOWER (*de motu cordis*, p. 124) in cane ligatâ cavâ abdominali venâ, paucis horis, lethalem hydropem expedivit. MONRO (*hydr.*, p. 40) filo itidem constrixit thoracicum canalem, tumque chylum in abdomine effusum invenit. Istam naturaliter exactam ejusdem canalis rupturam in ascitico puero reperit LOSS, *de languore lymph.*, §. 11. Et pluriès se rem observasse VALTER post puerperii nixus vehementiores testatur. Antiquorum ea quoque fuit opinio, a ruptione vasorum hydropem fieri. Quidam autem de coævis nostris vasorum lymphaticorum (DARWIN, t. 1, p. 571) vel etiam venarum (BARTHEZ in MASCAGNI, vasi lymphatici, t. 1, p. 148) motum retroversum, liquoresque retroagentem, in hydropibus adesse contenderunt. Multò libentiùs obicem quemdam lymphæ progressioni, vel etiam sanguinis circulationi in venas obstare potuisse crediderim; quæ opinio nuperrimè, de crurum anasarcâ, defensa est, atque pluribus morborum historiis e professoris BERTIN praxi selectorum firmata. Hæc omnia si perpendere et affatim complanare vellem, mihi priùs, de facultate absorbendi venis a pluribus post HUNTERUM et CRUIKSHANKIUM negatâ, et ab HALLERO, MECKELIO BOERHAAVIO, MAGENDIO, defensâ, experimentis que swammerdamianis iterùm atque iterùm repetitis fultâ, disserendum foret.

(25) SYDENHAM, t. 1, p. 172. Et post febres intermittentes, p. 59. Post dysenterias STOLL, rat. med., pars 3, p. 158. Hypochondriacis nunquàm sine jecoris vitio supervenire ascitem testis est cl. ESQUIROL, *Dict. sc. med.*, t. 23, p. 151.

(26) DEHAEN, t. 6. p. 214.

cholia, viriumque a nimiis exercitationibus vel irritationibus exhaustio, ut vini potationibus strenuis, immodicâ venere, animique pathematibus; quibus tandem adjungendum est immedicabile malum senectus.)

Compositis igitur utriusque morbi causis, naturam cujusque, nomenque decernere non raró fas erit; verùmtamen ampliora nos et certiora forsan argumenta, perpensis morborum amborum signis, depromere licebit; de quibus nunc agendum est.

## CAPUT SECUNDUM.

### *Signa.*

§ 1. *Peritonæi inflammationem*, jamjam e longiore temporis spatio perdurantem, inspiciendam nobis occurrisse ponamus. Illius etenim ortum, progressionemque, finemque, mox tractanda, sequentibus paginis lectoris indagationi luculenter expandi curabimus.

Symptomata morbi vel in loco primùm occupato, vel in longinquis partibus sympatheticè, vel mechanicæ affectis, sese oculis observantis medici exhibere possunt.

1°. Abdominis formam sanè mutat peritonitis chronica. Raró tamen æquo modo tunc intumuisse ventrem videbis, ac in hydrope ascite dicto. Raró quoque tumidus venter, mollis ac fluctuans et undequàque percutienti digito malèsonans, inflammatione exstante, repertus est; musculi etenim dolore tenduntur (27) et, pro eodem dolore, æger altero modo cubare nequit nisi dorso prostratus (28); intestina, sæpissimè aere distensa, percusso ventre sonant, liquorisque fluctum vetant, et abdominis formam non rotundam, sed gibbis irregularibus insculptam faciunt. Exempla hujusce morbi numerosissima si cognoscendi cupiditas te movet, tympanitarum observationes in veterum operibus relatas le-

---

(27) Devergie, *thèse* 1823, p. 55.

(28) Landré Beauvais, *Semeiotique*, p. 373.

geto (29): hoc uno verbo, intelligenti, plura quam longo sermone potuissem exhibui. Nunc autem alia signa non minùs, ne multò magis dicam, frequentia certaque, paucis verbis exponere placet. Talia dolor, concusso vel presso abdomine perauctus, calor abdominali cuti quàm alio cuilibet loco acriùs medici digitos pungens (30), ejusdemque cutis fuscus, lividus ve color et venis latissimis variegatus; quippe celeberrimus imprimis *Bichat*, venas a provectiore irritatione ampliari, docuit.

2°. Abdominalium viscerum inflammatâ membranâ obvestitorum functiones vitiari mirum non est; alia incommodi, perturbationisque causa viscerum adhæsio, colligatio; quâ motus organorum difficiliores necessariò succedunt. Hinc, dolente diaphragmate, spiritus ægrè ductus; hinc frequentes vomitus (31), diarrhœa, ventrisque rugitus et colici dicti dolores; hinc urinæ turbidæ, salium et albuminis majore copiâ donatæ (32), doloremque cientes mincturæ.

3°. Remotiores autem sympathias movet inflammatio, etiamsi chronica sit, atque debilis æger.

Febris adest aut continua, aut ad vesperem quemque ingruens; cutis universa aret, caletque; miniatæ, saltem durante paroxysmo, genæ sunt; lingua ad apicem rubescit, superiori autem facie sordido limo oblinitur; pulsus tandem duri, parvi quidem, sed frequentissimi, vespere præsertim, tanguntur. *Conclusio; ventris concussi sonitus, dolor, febris, peritonitidem adesse declarant.*

§ 2. *Hydrops, ex adverso, pallore, languoreque universo et aquâ, saltem pedibus, subcutaneâ, abdomine quoque nullo modo sonante, sed oppidò levi percussione fluitante tumore dignoscendus est.* Quod equidem prolixiùs est ostendendum. Eodem ideò ordine quo præcedenti paragrapho symptomata recensere decet.

1°. Asciticorum abdomen rotundiorem formam (nisi jecur, lienve

---

(29) Vide notam nostram 12.

(30) Landré Beauvais, *Semeiotique*, p. 528. Devergie. l. c. Pujol, t. 1, p. 82.

(31) Dufour, *thèse* 1812, p. 38. Moreau, *thèse* 1821, *observation*.

(32) Nysten, *recherches de phys. et chim.*, p. 255.

scirrhosis, vel aliis tuberibus, referta, exteriùs promineant) in omn morbi periodo, et elatiorem asservans, ad ampliorem (33) sæpissimè pervenit intumescentiam quàm peritonitis nunquàm, aut infrequenter admodùm (34) procreare potuerit. Principio etiam morbi venter mollis, laxus, ad quodque latus æger deflexerit, ipse quoque delabitur, crebròque aquarum defluentium percipitur sonitus (35); nec abdomine leviter contuso dolet ægrotans; nec sonat tumor; nec manum impositam calore nimio lædit; nec colore mutatur; immò sæpè suprà naturalem alborem, seu pelluciditatem præbet (36), præcipuè ad umbilici regionem conspicuam; quo loco interdùm cutis phlyctænæ instar elevatur; rarius in peritonitide, quamvis non ignotum planè, neonatis præsertim, phænomenon. His adde viscerum, si percipi posset, in ventre mobilitas, quam, exstante inflammatione, quandoque prohiberi diximus.

2°. His præmissis nemo est, nisi ineptior, qui viscerum abdominalium functiones liberiores quàm in peritonitide, hîc evadere intelligat, nisi morbus alius organa quædam primariò affecerit, ipse forsan ascitæ causa; de quo suprà (*capite* 1$^{mo}$) verba fecimus. Quamobrem icterum, vomitus, diarrhœam, etc, ipsius ascitæ signa nuncupare nolo (37). Hæc autem hydropis propria symptomata sunt, tussicula, dyspnœa, ut ita dicam, mechanica et aquarum ponderi tantùm tribuenda, sudoris, fæ-

---

(33) Ducentas et sexaginta aquarum libras medicas in ascitici cujusdam abdomine inclusas fuisse testis est Nuck; *adenographia curiosa*, p. 127.

(34) *Idem* Nuck, p. 102, chronicæ peritonitidis, sub hydropis nomine, historiam habet, nonaginta libras aquæ turbidæ producentis.

(35) Frank, t. 8, p. 155. Hullin, thèse 1812, p. 8.

(36) « Si ad candelam eum spectare detur. » Barbette, *chirurgia*, p. 116. Umbilicum ovillæ vesicæ instar protensum viderunt Purmann et Mackensie apud Camperum, *soc. med.* 1784, p. 98.

(37) « Les coliques, la jaunisse, les urines rouges, ont lieu lorsque l'hydropisie provient d'une maladie du foie. » Portal, op. cit. t. 1, p. 9. Tunc etiam in lotio bilis a peritis chemicis reperta est et nudata. Clarion, Journ. med. chir. pharm., messidor, an 12.

cium, urinæ (38), aliorumque excretorum suppressio vel densatio, absumptâ scilicet secretionum materiâ et in peritonæum compulsâ, collectâque. Hinc sitis, nimiùm forsan ab auctoribus decantatum symptoma; quâ sedatâ increvisse crediderunt aquæ peritonæalis illuviem; undè poeta.... *crescit indulgens sibi dirus hydrops.*

3°. Tunc quoque notanda sunt cutis universæ, extremorumque artuum imprimis emaciatio (39), frigus (40), mollities, pallor et pelluciditas, lingua decolor, et albida lacrymalis caruncula, pulsus tardi, debiles, nonnunquàm etiam exiles et mollissimi, mœror, animique dejectio (41), undosa somnia, et per fontes lacusque nocturnæ divagationes. Atque tandem ex nimiâ præcipuè dypsnœâ (quæ rectum tenere elevatumque thoracem cogit) eo desperationis compellitur ægrotans, ut, furore percitus, cultrum aut pugionem sibi dari sciscitet, quo ventrem confodat, aquamque detestatam projiciat, et ipse postea vitam efflaturus (42).

## CAPUT TERTIUM.

### *Ortus, progressio, finis.*

§ 1. Acutæ peritonitidis prolem, ut ita dicam, esse peritonitidem chronicam jamjam diximus; et hoc sit satis: prioris etenim progressionem describere, atque quo modo gradatim in chronicam decrescens

---

(38) Ammoniacam illas permultam continere, nec ullam sibi *ureæ* partem manere, chemicâ comprobavit analysi Nysten, *op. cit.*, p. 262. In peritonitide, acutâ equidem, lotium, salibus et *ureâ* ultrà solitum modum, fruebatur. Gelatinam et albumen in illis copiâ increvisse testis est cl. professor Beclard, *in anat. generat.*, p. 193.

(39) Sive appareat oculis, sive ab aquâ intercute velata lateat. Landré Beauvais, laudato in opere, p. 381.

(40) «In ascite frigent membra, et corpus universum torpet.» Mercurialis, p. 336.

(41) Disjectas vires et deficientem animum diligentissimè pictor Gerard Dow in tabulâ notissimâ, delineavit.

(42) Quod quidem fecisse mulierem quamdam, non sine mortis periculo, narrat Monro, *op. cit.*, p. 71.

abeat, dictitare, longum et incongruum foret. Sic igitur natus, morbus noster cursum diutiùs, breviùsve protractum peragit. Modò reipsâ plurimos perdurat annos, modò, paucas, post hebdomadas aut sanatur, aut ægrum trucidat. At nunc, pro re natâ, terminorum variorum quibus phlogosis concludi potest, historiam perbrevem instituam.

1°. Interdùm, inquam, sanatur morbus etiamsi gravissimus : tunc mitescunt omnia symptomata; febris abit; macror nonnunquàm paulatim obesitati locum dat; functiones corporis omnes faciliùs et aptiùs exiguntur. Nec desunt exempla rupti, sive ex gangrænâ, sive ulcere nato, sive sensim attenuatis ruptisque tandem integumentis, umbilici (43), immò ruptæ vaginæ (44), vel intestini recti ulcere exesi (45), ita ut liquor intrà abdomen collectus, e corpore exierit. Aliis ægris itidem sanitas, a perforato de industriâ abdomine, restituebatur. Sæpiùs attamen gradatim, et absorbentium vasorum gratiâ, humor peritonæum relinquit ; at per longum tempus permanet intumescentia ventris; intestina invicem ligata difficilè identidem suis funguntur officiis; convalescentiæ protractæ sunt, et renovationes imminent.

2°. Fortunatum hunc terminum non semper, immò nimioperè infrequenter, contingere licet. Sunt quos dolor et febris quotidiè depascuntur, et rapido cursu, ad orci tenebras, præcipites agunt ; sunt quos ociùs absumit sphacelus; sunt etiam quibus ventris perforatio malè cessit

---

(43) Eo modo nonnulli sanati sunt ægroti, ex. gr. Delamotte, *acc.*, p. 1133. Swieten, ex Chomel, t. 4, p. 611 et 621; Ledran, obs. chir., t. 2, p. 75; Puzos, Doublet et Pujol, lo. cit, et cum quibusdam aliis, in *Dict. sc. med.*, art. puerperal, auctore Gasc. Frank, de cur., t. 2, p. 193. Semel et nos vidimus. Mortem aliis hoc phænomenon adduxit. Ex. Schenkius, p. 448 et Lieutaud, t. 1, p. 373.

(44) Morte subsequente semel vidimus.

(45) Sanatas indè mulieres tres observavi, quarum altera per vesicam quoque pus emittebat. At in plerisque istis casibus, an exstiterit verâ peritonitis non indùbiè semper stabilitum est; et ideò præsertim notare nolui plurimas, apud eosdem sive alios auctores, historias relatas puris, ab inguine, hypogastricâ regîone, epigastricâ, lumbalique, etc., erumpentis.

et subitaneo quasi fulminis ictu peremit (46), aut lentâ derodens suppuratione, paucos post dies, e vitâ cedere coegit.

Nulla tamen ad mortem via frequentiùs hunc morbum excipit quàm renovatio, recrudescentia, id est acutæ formæ recursus; quem rigor, horrorve prænuntiant, confirmant que doloris et tumoris, validâ comitante febre, adauctio.

5°. Nonnullis exemplis firmare quoque possemus hanc sententiam, hydropem interdùm peritonitidi succedere chronicæ (47). Certioribus et innumeris observationibus desumere licebit, illius inflammationis esse consectanea tubercula (48) aliæque id genus degenerationes, de quibus modò loquendum erit.

§ 2. Non ita suî dissimilis hydrops hominem invadere solet; nisi a viscerum abdominalium morbis pendeat. Languidum sæpiùs et viribus exhaustum corpus occupat, tussiculâ quâdam et dyspnœâ (49) forsan colicis doloribus, certè autem pedum tumore (50) (quem in peritonitide nullum, seu ad finem extremum morbi modò conspicuum, esse constat) præcessus. Lentè morbus progreditur et aliquandò tantuli est incommodi,

---

(46) « Qui suppurati vel hydropici uruntur aut secantur, hi pure aut aquâ *acervatim* effluente moriuntur. » Hipp. *sect.* 6, *aph.* 27.

(47) Vide n° 15.

(48) Tubercula miliaria, albuminosæ pseudo-membranæ vasculis mox præditæ formam esse dixit prof. Laennec. Horum exempla habebis in Lieutaud, *op. cit.* et in Boneto, t. 2, p. 429. Necnon Morgagno, *Ep.* 48, *art.* 35. His jungere licet De-haen, *pars* 5, cap. 2, §. 1. Baader, *obs. med.* 17, *in thes. sandifortiano*, t. 3. Lellius et Bichat apud doctum æmulum Cruveilhier, *anat. pathol.*, t. 1, p, 151. Carcinoma peritonæi viderunt Stoll, rat. med., pars 1, p. 161, et Larroque, thèse 1822, p. 50. Viderunt quoque Baillie et Guerbois, anat. pat. p. 107. Gemmata granula, Savary, *in dict. sc. med.*, t. 40, p. 488.

(49) « Asthma cum tumore pedum plerùmque hydropis prodromus est. » Klein, *interpres clinicus, ex* Platero.

(50) « Leucophlegmatiæ hydrops supervenit. » Hipp. *aph.* 74, *sect.* 7.

ut ægrum longam agere, jucundamque vitam sinat, usquequò senio confectus supremam diem obeat (51).

1°. Feliciorem adhuc exitum morbi sanatio nonnunquàm exhibet, at rarissimum et forsan insperabilem si ultrà annum duratio morbi processerit. Sanatur morbus resorpto sero (52), atque per urinæ (53), vel sudoris (54), vel defæcationis vomitusque (55) vias emisso. Exempla sunt quoque rupti umbilici, sicque vacuati abdominis, insequente sanitate (56) : alia tandem sunt perfossi de industriâ abdominis, tali cum exitu; quamvis plerùmque, adminicula chirurgica, passim ægrum levare non autem sanare possint (57).

2°. Hydrops verò vulgatâ equidem sententiâ, mu totiès immedicabilis constat. Tunc paulatim aqua, totum corpus pervagans, thoracem, pericardium, subcutaneumque textum replet et ægrum suffocat; tunc vires paulatim imminuit, functiones præcipuas lædit, nutritionem pro-

---

(51) Sunt homines quibus, sanissimo aliundè corpore, serositas in peritonæo abundat. Juvenis cujusdam nuperrimè timores compescui, qui quotiès deambulationem longiùs solito proferret, sensim tumescere scrotum sentiebat usqueque tumorem lucidum, mollem, et decubitu mox evanidum, offerret; saccus hùc aderat herniosus, collo angusto præditus, qui non jam intestini, quamvis aquæ, defluxum sinebat. Per hanc viam quibusdam hydropicis aquæ extractæ sunt (Baraillon, *soc. med.* 1784.)

(52) Tales se vidisse casus testatur Cruikshank, *anat. des vais. abs.*, p. 103.

(53) Frank, t. 8, p. 152. Per mulicbria effluxisse humorem narrat Fernel.

(54) Monro, p. 93 *et seq.*

(55) Marc. Donatus et alii permulti. In Monro, p. 73.

(56) Tulpius, lib. 4, *cap.* 43; Hildanus, centuria 1, obs. 47. Schenkius tùm propriâ praxi, tùm multorum aliorum libris, p. 439. Indè periti viri, ibi paracenthesim esse instituendam concluderunt; sic Riverius, Ledran, Loss, Sims, apud Monro, p. 284, et Darwin, *zoon.* t. 1, p. 189. At mortuorum exempla quoque affert idem Schenkius, p. 448.

(57) Exempla 154 immò 300 punctionum vide *in dict. sc. med.*, t. 4, p. 224. 66 Mead, et 57 Morand, celebratam punctionem vicibus, nunc sanato, nunc tandem mortuo ægrotante, peractam fuisse cognoverunt (Sue, *anecd. de med.* t. 2, p. 181.)

hibet, vibicesque (58), immò sphacelos in artubus inferioribus procreat (59), aut insanabilia ulcera (60), et hominem ad plures, itinere longo tædiosoque, non sine repetitis lipothymiis (61), permittit; hoc evenire præcipuè solet quùm aliquod perutile vitæque columna viscus, scirrhosâ perculsus degeneratione, ascitem genuerit. Aliquotiès etiam ruptus umbilicus, vel cuspide perfossus venter, aquâ subitò projectâ, lethalem induxerunt syncopen (62).

3°. Talis operatio pluriès etiam mortis minùs citæ occasio fuit, inflammato exindè peritonæo (63). Ista autem phlegmasia similem eventum non semper ut oriatur expetit, quæ nimirùm peritonæum à quâlibet causâ extensum corripit (64).

*Concludamus igitur caput tertium asseverantes, peritonitidem chronicam ab acutâ ortum ducere, citiusque necare, et in acutam formam induendam constare propensiorem : hydropem verò a debilitate, vel chronicis morbis productum, lentiore progredi passu, et vires paulatim exhauriendo, mortis aditus patefacere.*

---

(58) Frank, t. 8, p. 152.

(59) Boerhaave, in Keinii *interpr. clinico.*

(60) Τοισιν υδρωπικοισι τα γινομενα ελκεα εν τῳ σωματι, ȣ ρηιδιως υγιαζεται. Hipp., *Aphor.* 8, *sect.* 6.

(61) Frank; loco modò citato.

(62) Vide n°. 44.

(63) Cum gangrænâ, Monro. p. 103. Dehaen, *pars* 4, *cap.* 3, §. 2 *et* 3. Delachaud, *ac. chir.*, t. 2, p. 447; Delaporte, *ibid.*, p. 453 (inciso abdomine) Ledran, ibid., p. 432. Hullin, *thèse* 1812, p. 12. Baraillon, loc. cit. p. 307. Indè meritò Klein, p. 140; « Paracenthisi peractâ, vomitus sequentes funestum præbent symptoma. » Ex his conjectare libet quàm insulsum sit injicere, per abdominale cavum, irritantem quemdam liquorem, vinum scilicet etc. ut quondam, tristi sub eventu, tentatum fuisse referunt Monro, p. 279, et Camper, *l. c.* p. 118.

(64) Observationem in hoc comprobandum aptam dabimus. Vide prætereà Broussais, *Phleg. chr.*, t. 3, p. 344.

## CAPUT QUARTUM.

### *Cadaver.*

§ 1. 1°. Recluso hominis peritonitidem post chronicam defuncti abdomine, sæpenumerò copiosus effunditur humor. Varius liquoris aspectus observatur ; tùm enim puri similem aut albuminosis floccis permistum reperies , cùm sanguinis sero parem turbidioremque tantùm conspicies. Color verò nunc ad luteum vergit , nunc ad viridem ; rariùs albore lactem æmulat, vel sanguine perfusus adparet , et interdùm etiam nigrescit (65). Odor, nonnunquàm gravis, putriditatem incipientem arguit; quod phænomenon vivente homine non esse rarissimum credo : huic et enim putriditati tribuendas censeo aeris fetentis in peritonæo collectiones, quas animadvertentes medici tympanites peritonæales appellaverant, atque modò ab intestinorum naturalibus porulis, modò ab ulceribus pertusionibusque, plus minùsve latis, transgressas esse crediderant (66).

Humorem supradictum si chemicis indagationibus contrectaveris, abscessuum puri persimilem reperies (SCHWILGUÉ) : quippè albumen alcoole, acido nitrico, tanninoque coactum (seu priùs in humore solutum, seu mollium antea floccorum formâ depositum fuerit), et induratum, mox autem potassâ denuò colliquandum habebis : hæc quondamclarissimi viri *Bayle* et *Dupuytren* absolverunt (67). Albumen illud partim concretum et coagulatum maximos constituit acervos, quos pro gelatinæ cujusdam specie nonnulli habuerunt scriptores (68).

---

(65) Sextam et sequentes notas revisere placeat.

(66) MORGAGNI, *Ep.* 48, *art.* 24 et 25.

(67) Olim BUCQUET caseum in puerperarum peritonitico humore se reperisse dicebat; Journ. med. 1782 : at DÉSERIN ammoniacam casei, non verò albuminis peritonitici solutionem exagere demonstravit. (Apud GARDIEN, *acc.*, t. 3, p. 435.)

(68) Annon vera fuit, pluribus in casibus, gelatina dubium est. Confer DELAPORTE *ac. chir.*, t. 2, p. 454. TARGIONI, apud MORGAGNUM, *Ep.* 48, *art.* 33. SWIETEN, t. 4, p. 167. Et multa alia in opere cit. MONROI congesta, p. 9.

Alius quoque generis experimenta de serositate perotinæi inflammati instituta sunt. Alcalinam dixerat eam *Dehaen*, eo nixus quòd sirupum violarum viridem fecerat. Idem, a professore *Chaussier* eodem cum eventu, tentatum est; ast ego (si parva licet componere magnis) erubuisse pluriès cœruleum colorem isto tabo contactum observavi. Nullo autem modo sibi mutuò nocere constat varios tentaminum successus; quùm quidem jamdudùm illustris professor cadaverum humores, paucis, ex animâ efflatâ, horis elapsis, acescere (*ac. aceticum*), longius verò quùm temporis spatium excursum fuisset, eosdem humores alcalescere observaverit (*ammoniaca a putr.*).

Majoris autem momenti tentamina physiologica, meo sensu, haberi debent. Ichoris etenim acrem et venenosam indolem (quod non callet chemia) indubiis sanè argumentis demonstrant.

Clarus, de quo jam mentio fuit, professor plurimorum canum vulneribus purulentam quam descripsimus materiem instillari curavit : canes verò, paulò post, phlegmonibus gangrænosis correptos fuisse, moxque vitam liquisse patuit. Ipse ego puerperarum cadavera secans, repetitis vicibus, quamvis illæsâ priùs cute, manus et digitos tabo immersos, dimidiâ vix elapsâ die, papulis rubris, et non sine ardoris acerbo sensu, scaturientes conspexi (69). Quas post perfectam maturationem apertas pustulas, et repurgatas, aquæ meræ lotionibus sanavi. Pluriès immò glandulas exindè axillares intumuisse, condoluisseque memini per aliquas septimanas.

2°. Ipsa membrana ferè semper malè afficitur. Nunc rubram (*), lividam, densam, nunc ulceribus corrosam, vel albumine coopertam, pseudo-membranâque interdùm jam vesiculis sanguineis, moxque solidis ramulis a sanguine concreto conflatis, novissimè cavis ipsissimis vasculis instructâ, circumvestitam videre est (70). Sin autem pro-

---

(69) Papulas e contactu pronatas, et halitu febrem putridam narrat Monro, p. 12.

(*) Punctatim ; Lænnec apud Cayol, *hern.*, p. 399.

(70) Prof. Beclard, *anat. gener.*, p. 195 de istis rebus diligentiùs disseruit. Vide etiam Cruveilhier, *anat. pathol.*, t. 1, p. 156.

vectior menses et annos inflammatio perduraverit, tunc et abscessus varios, immò degenerationes tuberculosas, melanoticas, cancrosas, albuginosas, etc. (71), ipsam peritonæi texturam permutasse nostri nos oculi commonuerint

3°. Vicinas partes, musculos, præsertimque telam cellulosam peritonæo circumjectam, eodem jam descripto modo, mutata fuisse non rara sunt exempla. Pus, materia quædam albida (72), tubercula, etc., dictis in partibus reperta sunt: atque multotiès ibi prægrandes nati sunt abscessus, sæpè, ni fallor, pro saccatis hydropibus jactitati (73).

4°. Nunc autem de visceribus abdominis dicendum remanet; quorum degenerationes, abscessus, inflammationes, tumores, spontaneasque sic dictas, et hucusque ignotæ conditionis, perforationes (multotiès, post peritonidem, claris prof. *Chaussier* et *Dupuytren*, necnon mihi obvias), vel tandem ulcera, totam visceris cavi parietem absumentia, describere longum foret : hæc indigitasse, posteaque exemplis comprobasse, sufficiet; quin prolixiùs propositum thema protraham. Non possum tamen paucis parcere verbis de coagmentatis, confusis, unâque solidâ et deformi congerie adunatis visceribus (74). Hanc si secueris molem cavos hùc viscerum recessus, illùc verum parenchyma, quasi per ceraceam massam disjecta, insculptave reperire licebit.

§. 2. Eodem ordine singula de ascite prosecutus, humorem effusum primò considerandum habeo.

1°. Humor ille pellucidus nec sicuti suprà dictus turbidus est; agitatus in aere spumâ operitur; ad ignem concrescit, at solo corporis calore nunquàm in floccos membranasve coagulatur. Alii, sanguinis sero planè

---

(71) Exempla privata, ultimis proferam paginis. Videsis notam 46.

(72) Baillie, anat. pathol., p. 106.

(73) « Fatebimur etiam plures hydropis peritonæalis observationes, non tàm verò peritonæi hydropi quàm suppurationi, a prægressâ inflammatione hanc membranam inter et musculos abdominis sitâ, fuisse adnumerandas. » Frank, t. 8, p. 271.

(74) Cruveilhier, t. 1, p. 162. Geoffroy St.-Hilaire, *monstruosités*, *planche* 15, *fig.* 3 et 4.

similem, vel pauciori tantùm albumine donatum dixerunt (75); alii bilis (76), vel urinæ (77) elementa quædam exindè subduxisse scripserunt. Putrescere unquàm istum humorem difficillimè crediderim; atque si meam licet expromere sententiam, inflammationis suborientis effectus, putrescentiæ addixisse auctores, et ipsum *Frank* (78), vereor. Neque, veluti peritonitidis virus, venenosam unquàm explodit indolem : vani equidem ad memoriam adhuc stant terrores, quos, juvenculus et artis tyro novissimus, manibus, diutiùs ac voluissem, sero cujusdam hydropici *scabiosique* militis, madefactis, susceperam.

2°. Peritonæum ab hydrope sincero, nunquàm mutatur (79): album et lucidum, unâ tantùm vice densum et opacum comperimus. Sed aliter quandoque res se habent; peritonæum nempè totum non semper morbus aggreditur : omento (80), mesenterio (81), vel et ipsâ peritonæi exteriore superficie (82), vel abdominis infimâ tantum parte (83) septo quodam morboso a superiore secretâ, humor insidet. Alterius etiam generis sunt quædam totius peritonæi affectiones, septis plurimis divisi (84), vel hydatidibus (85) completi. De his attamen lectores com-

---

(75) Beclard, *anat. gen.*, p. 95.

(76) Morboso hepate; Baillie, p. 100.

(77) Nysten, op. cit., p. 287.

(78) *De cur. hom. morb.*, t. 8, p. 148. et Duverney junior (*ac. sc.*) et Heister ex Ruyschio.

(79) Vasa tantùm lymphatica sero sæpissimè turgent. Mascagni, *vasi linfat.*, t. 1, p. 148. Scherb, in Halleri *disp. pathol.*, hydropem refert a calculo, thoracicum canalem obturante, productum.

(80) Dehaen, et quondam Hippocrates (locus effugit). Bonet, t. 2, p. 468. Frank, t. 8, p. 282.

(81) Tulpius, lib. 2, cap. 34.

(82) Hùc refer, si placet, notam, n°. 110.

(83) Littre, *ac. sc.*, 1707. Duverney junior, pertuso abdomine paucâque effusâ aquâ, septum membranaceum adesse sensit, quo forato abdomem totum humore purgatum est, (*ac. sc.* 1703).

(84) Schenkius, p. 431. Bonet, t. 2, p. 429. Lieutaud, obs. 1699, 1716, 1719.

(85) Bonet, t. 2, p. 490. Dehaen, t. 6, p. 222. Ruysch, obs. anat. 27, 45,

monere debeo, sæpissimè medicinæ scriptores abscessus chronicos peritonæo ex vel inclusos pro saccatis hydropibus habuisse (86).

3°. Viscera identidem sana (87), crebriùs herclè variis modis deturpantur; nunquàm attamen ut in peritonitide coalescunt; verùm hùc magnitudine (88) pondereque, absque aliâ permutatione auctasunt; illùc exesa, suppurata, hydatidibus, scirrhis, tuberculis, melanosi obsessa, mole quoque præstant; aliò contrà minuta (89), compressa, dura, et ut dicunt retorrida (90), immò (si *Orthelio* fides danda sit) nulla viderunt observatores : viscera quoque immanè distensa hydropis esse sedem innumeris constat observationibus; siquidem in ventriculi (91) ipsâ vel intestinorum (92) compage, in utero (93), tubis (94), ovariis (95), reni-

---

46. Lieutaud, obs. 1676, 1677, 1678, 1714, 1721, 1722. Monro, p. 214, 277.

(86) Jam de aliis dictum fuit. Vide ut certior de hoc fias Desbans *de hydrope saccato, in thes. sandifortiano*, t. 2; non omnes certè sed plurimæ observationes ibi conjectæ abscessuum sunt aut chronicarum peritonitidum. Itidem de Boneto, t. 2, p. 530 et 533.

(87) Bonet, t. 2, p. 441. Camper, *soc. med.* 1784, 97.

(88) Libras novem hepar, sex lien pependit; Dehaen.

(89) Fabam lien æquavit. Peyer, p. 238.

(90) De istis mutationibus tam confertæ sunt in pathologicæ anatomes repertoriis observationes ut a quo inciperem, nec quando sistere liceret meherclè scio.

Corrupti jecoris vitio, vel splenis acervo
Crescit hydrops. Q. Seren. Samonicus.

(91) Blancard, cent. 1, n°. 84, *et cent.* 61, n°. 98, Rivière, p. 561. Sauvages, *noesol.*, *classe X*, *hydr. particulières.*

(92) In fœtu; Frank, t. 8, p. 294.

(93) Monro, p. 164. Nauche, *mal. de l'utérus*, p. 141. Dehaen, t. 6, p. 222 et 229. Cruveilhier, t. 1, p. 281. Hildanus, cent. 2, obs. 53.

(94) Monro, p. 175. Tulpius, lib. 4, cap. 45. Bonet, t. 2, p. 491. Dehaen, t. 6, p. 222.

(95) Schenkius, p. 432. Monro, p. 222. Morgagni, ep. 38. Cruveilhier, ex prof. Recamier praxi, *anat. pat.* t. 1, p. 275. Permultique alii quos hùc congerere tœdiosum foret.

bus (96) splene (97) hepate (98) liquor seu serosus seu amurcosus et *purulentus* inclusus fuerit; namque hùc quoque iterandæ sunt quæ de hydrope peritonæali instituebam animadversiones (99).

4°, Postremò de aquâ intercute quemlibet hydropem stipante nil dicendum mihi est quin suprà jamjam legeris.

Quæ omnia præcedentibus includuntur ambobus paragraphis satis per se vividum lumen spargunt, quin amplioribus opus sit argumentis, ut, quantum distent ab invicem affectus de quibus nunc agitur, indubiè constet.

## CAPUT QUINTUM.

### *Medicaminum effectus.*

Pauca de chirurgicis medicinisque auxiliis proferam : historiam amborum quippè morborum perficere mens mihi non est; sed modò phænomena cujusque ægritudinis componere, discrimina demonstrare conor, ut indè utriusque natura eluceat, impositoque penso satisfaciam.

§ 1. Peritonitis licet chronica, inflammationis tamen non tantùm nomen, sed et naturam servare, non est qui neget; non, equidem fateor, æquâ ratione acutam chronicamve phlegmasiam medicare, non eodem nisu in debilitantibus auxiliis intendere mentem debet vir arte peritus et sapiente prudenteque pollens ingenio. Phlogosis indubia est, adynamiaque constat haud inficianda. Anceps igitur curatio est, cautusque roborantium et lenificantium usus solus juvare potest et sanationem patrare. Indè potus abundantioris, balneorum, cataplasma-

---

(96) Cruveilhier, p. 287. Baraillon, l. c., p. 173.

(97) Cum ascite; *ex actis Edimb.* sed non sunt ad manus.

(98) Lassus, Journ. med. chir. pharm., t. 1, p. 130.

(99) Vide, inter alia, ovarii morbosi exempla; præsertimque Dehaen, pars. 4, cap. 3.

tum, hirudinum, corticis peruviani, vini, fonticulorumque et mercurii prudenter ministratorum commoda. Indè quoque venæ sectionum immodicarum, purgantium que potentiorum (100), diureticorum acrium(101), et ceterorum id genus remediorum, necnon chirurgicæ pertusionis lamentabiles sequelæ (102), dolorum recursus inflammationisque renovatio nullâ medelâ coercendæ.

§ 2 Ascite verò laborantibus debilitantia quoque medelarum genera noxia esse, omnis ætatis medici cognoverunt (103): quàm minima sanguinis missio ægritudinem gravat. « Balneorum usus hydropicis, præsertim frigidâ intemperie præditis noxios esse » monuerat *Alexander Trallianus* (104). Nimios quoque nocere potus, prodesse autem sitim (105) vulgaris notitiæ res est. Sitis contrà febrem arcessendo, peritonitidis recrudescentias foveret. Roborantium et irritantium substantiarum utilitatem confertissima, quotidianaque comprobant exempla (106). Juvare purgantia hydragoga dicta, diuretica, sudorem que moventia medicamina, nimiùm eheu! vulgatum est; dùm utilissima, si de morbo reapsè asthenico agatur, periculosissima verò si ad phlogosim vergit morbus,

---

(100) « Si a catharctico dato venter plus tumescit et velut tympaniticus evadit, morbi funestum expectato eventum. » WILLIS, *de hydrop.*

(101) « Si materia quæ in abdomen tumorem facit nimis est viscida, purgantibus ac diureticis graviter lædes ægrum. » MEIBOMIUS, in KLEINIO.

(102) Observationes plurimæ de hydrope ipso alibi ( nota 60.) datæ sunt; et ego paracenthesim, infelicissimo cum eventu, pluriès a quodam chirurgo, olim in puerperis celebratam fuisse, de ipsius verbis cognovi : sunt tamen contraria exempla : sic BOSSU in GASTELIER, *mal. des femmes en couches*, p. 155. LEDRAN, *mem. ac. chir.*, t. 2, p. 440 et 444 : hæc autem pro saccatis hydropibus data sunt; forsan nil aliud nisi abscessus de quibus apud PUZOS (*mem. sur les ep. laiteux*) sermo est.

(103) SYDENHAM, p. 344.

(104) *Lib.* 9, *cap.* 3.

(105) Sic exactas sanationes quære apud CELSUM, *lib.* 3, *cap.* 2; MEADIUM, *monita et præcepta*, *cap.* 8.

(106) SYDENHAM, t. 1. p. 343, 516.

indiscriminatim cuivis ægrotanti, stolidissimi ministrant agyrtæ. Videsis in *Bacheri* libro quantum roborantia, cautè et opportunè ministrata valeant.

## CAPUT SEXTUM.

### *Difficultates, Conclusio.*

Ad propositum finem tandem pervenisse, forsan gaudere et exultari possem; etenim si perlustratam hactenùs viam, retrò oculos agens, conspiciam, ascitæ peritonitidisque discrepantiam de variis et distinctis cujusque causis, signis, progressione et conclusione, anatomicis etiam disquisitionibus, ac demùm medicaminum in utrumque morbum evidente actione, stabilitatam firmatamque videbo. Dati autem problematis mancam et imperfectam explanationem constare autumarem, nisi difficultatum obscuritatumque sæpissimè inextricabilium recensionem lectoribus obtulerim. Quam nunc operam navare in animo est.

§ I. *Causæ.* Ex adauctis stimulis peritonitidem semper ortum ducere diximus; chronicæ verò formæ occasionem dare nihil potest, nisi debilitantium causarum ordini teneat; inter quas senium, debilitas, melanchólia, lymphatica temperies, scrophulæ, etc. numeranda sunt. Neque adeò mirum est homines nimiùm baccho indulgentibus peritonitide mulctari; nec stupendum phænomenon præbet peritonæi phlegmasia, scorbuti, vel splanchnicarum degenerationum, scirrhorum, tuberculorum, etc., consectanea.

Alterâ de parte, hydrops non perpetuò debiles et hebetes ægros occupat; interdùmque contrà, torosos et plenos vitæ viros, sanguineque redundantes irruit (107), plethoræque signa tunc eum antecedunt

(107) De hydrope *activo* pauca in veterum scriptis, hinc indè reperies (nota 13): nostris autem temporibus res clariùs enituit. De his locutus Stoll, (*rat. med.*, *pars* 3ª., p. 159.) ascitem se vidisse plethoricam negavit; plerùmque etenim hydrops sthenicus œdematis formam complectitur. Bacher, Hautesierk quoque eum secutus,

et comitantur. Atque etiam quotiès inflammatorium exanthematicumve febrilemve morbum subsequitur, difficillima plerùmque diagnosis oritur; febris et phlegmasia nempè peritonitidem chronicam antecedunt, quemadmodum *adynamia* ( febris periodus aut saltem effectus ) hydropem asthenicum præit. Profectò hæc omnia præsertim de hydrope mero, visceraliumque degenerationum experte, intelligi convenit.

§ 2. Quæ modò descripsi symptomata si manifestò constanter sese gererent, paucæ adessent cunctationes; deficientibus autem præcipuis phlegmasiæ signis, vera ægritudinis natura lateat necesse est. Porrò deesse febrem, cutisque calorem, ruboremque, immò dolorem (108); tumidum ventrem impunè et sine manifesto sonitu percuti, protuberare umbilicum, fluctuationem haud obscuram percipi (109) viscerumque mobilitatem; pallescere linguam, artus aquâ intercute deturpari (110), sitim urgere, urinamque densissimam esse, exstantibus vel peritonitide, vel quod itidem sonat tympanite, varii observaverunt scriptores.

Ascites quoque ingruens dolorem (111), calorem, febrem (112) ciere visa est; febre etiam ad finem sæpè stipatur, et tunc lingua rubet et calet universa pellis. Urinæ non perpetuò crassæ turbidæque, sed vicissim, in plerisque ascitis, ubi febris abfuerit, pellucidæ pallidæque

---

(t. 2, p. 401.) hujus hydropis quoque ex longo tempore neglecti indolem suspicabantur. Primam de hoc monographiam scripsit Grapengiesser; aliam verò observationibus numerosis ornatam expedivit Dr. Breschet. (*Thèse* 1812.)

(108) Professor Recamier multas vidit, etiamsi acutas, absque ullo dolore, peritonitides. Larroque, *thèse* 1822. Lieutaud, t. 1, obs. 1744. Portal, t. 1, p. 339. Pujol, t. 1, p. 55 et 87. Broussais, *phlegm. chron.*, t. 3, p. 301.

(109) Etiamsi nullus adsit liquor; Frank, t. 8, p. 54. œdemate solo fluctuationem nonnunquam imitatam, summo jure, notavit Devergie, *thèse* 1823.

(110) Celeberrimus *Buffon* a peritonitide chronicâ calculi urinarii consectaneâ extinctus, aquâ intercute laborabat. Portal, p. 321. Tympanitem, anasarcâ comitante, habet Hautesierk, t. 2, p. 378.

(111) ex innumeris constat hydropis saccati exemplis a Boneto, Desbans, etc., relatis.

(112) Baraillon in Breschet, p. 28.

sunt (113). Alvus non semper stricta immò aliquotiès adeò soluta ut diarrhœa suboriatur : his adde cutaneas ventris venas in hydrope per vices latescere(114), et tunc demùm abdomen, maximâ vi protensum, percutienti dextræ sonum, nec fluctuationis(115) ullum sensum obtulisse. Fluctus præcipuè obscurus est, nisi omninò deficiat, saccatis hydropibus, necnon extrà, vel intràperitonæalibus puris congeriebus (116). Siti (117) postremò, tussi, dyspnœâque ( teste *Monro* ) carent interdùm hydropici.

§ 3. Secundo paragrapho rariores casus memorabam et e generaliori viâ longinquos. At morbos quoque regulares et pedetentim procedentes, tenebræ quædam obvolvere queunt. « Si semper, ait doctissimus Dehaën, ascitici se nobis principio examinandos sisterent, morbum paulò faciliùs sæpè agnosceremus. Cùm verò annosi, atque inveterati sæpè nos primùm adeant, ferè immemores *modi* quo cœptus morbus, quo cretus fuerit, minùs profectò certam, minùs que tutam formare diagnosim possumus. » (118) Evidentiorem hùc lectori difficultatis causam tradidimus, quàm diutiùs inibi hærere deceat.

§ 4. Nec plura dicam de anatomicis scrutationibus; enimverò neo-

---

(113) Landré Beauvais, p. 224. Frank, t. 8, l. c., naturalis et urina in hydrope saccato ; Duverney l. c., Garengeot ; tr. des operat., t. 1, p. 401.

(114) Baillie, l. c. Adeò latas epigastricas invenit Morgagni, ut digitum æquarent. (Ep. 48, art 56.) Vide etiam Palfyn, *an. chir*. t. 2, p. 44.

(115) Hùc valet Camerarii observatio, quâ nimiùm tensus venter sonabat, nec fluctuationem referebat, (Morgagni, ep. 48, art. 59.) hùc quoque Dehaen similia narranti locus. (pars. 6, cap. 3, § 1.)

(116) Quorum exempla haud facile ab invicem distinguenda reperies apud seq. auctores. Tulpius, *lib.* 4, *cap.* 44. Nuck, *aden. cur.*, p. 107. Morgagni, *ep.* 48, art. 47 *et seq.* Bonet, lib. 3, sect. 21, obs. 12, n°s. 4, 5, 6, 8, et obs. 7 et 41. Palfyn, anat. chir., t. 1, p. 44. Lieutaud, *obs.* 1669, 1713, 1725, 1728, 1724, 1745, 1748, 1750. Hautesierk, t. 2, p. 426. Mouton, *ac. chir.* t. 2, p. 444. Hydropes quantum potui priores ordine indigitavi.

(117) Frank, t. 8, p. 274.

(118) *Rat. med.*, t. 6, p. 215.

tericorum labores medicorum vividiorem in anatomen pathologicam lucem attulerunt, quàm novas, in cadaverum attentis indagationibus, subire caligines posse credamus. Cadaverum sectio omnes artis medicæ unbes elucidare debet.

§ 5. De medicaminum incertâ actione diffusiùs agere animus esset, nisi meos jamjam in prolegomenis evolvere sensus libuisset. Hydropem exstare plethoricum, sthenicum, activum uti dicunt, sciamus satis est, ut identidem venæ sectionem, dilutioresque potus asciticis profuisse non miremur; neque de debilitantium rerum utilitate phlegmonoden morbi indolem esse statuamus. Paucis abhinc mensibus hanc palàm feci sententiam, omnes quasque hydropum adauctiones, febrili plerùmque paroxysmo, ardentiore siti, minutis, densatisque et viscosis urinis stipatas, *activam* et sthenicam proferre indolem; diluentiumque et lenientium medicaminum usurpationem indicare (119).

Ex antemissis evidentissimè liquet perrarò in uno quolibet signo confidendum, sed totam symptomatum catenam percurrendam esse; ne turpiter interdùm nos erravisse acciderit (120). Sic inscios virgineoque vultu deceptos immitis Scyllæ prædam fuisse nautas cecinerunt poetæ; dùm, cautus infames scopulos, voracesque canes, immanemque ventrem deridens, monstrum effugerit Ulysses.

Absolutis quæ mihi prescripta fuerant propositis, clarorumque virorum auctoritate confirmatis, nunc historiis ea comprobare peculiaribus operæ pretium est; quod, selectos e meis adversariis casus exhibendo, contigisse protinùs adoriar.

---

(119) *Essai sur la nature de la fièvre*, etc., t. 1, p. 431. Non sine quodam gaudio, ejusdem fuisse sententiæ doctissimum M. Ant. Petit, doctoris Breschet opusculum perlegens, tunc primùm didici.

(120) Funesto cum eventu pertusum fuisse in tympanite (perit.) pro ascite habitâ memoravit Helmontius (in Swieten, t. 4, p. 172.)

## HISTORIÆ PRIVATÆ.

---

N°. 1. *Peritonitis chronica, connata ; enteritis ulcerosa.*

Mulier 22 annis nata, herpetibus obnoxia, alioquin sana, infantem sedecim pollicibus longum, libras tres pendentem, et undiquè leucophlegmaticum, septimo cum dimidio graviditatis mense enixa est.

Tribus elapsis horis puellus, meconio non adhuc emisso, vitam efflavit. Quem crastinâ die apertum, viscera cuncta abdominis coagulato albumine, ligata habuisse cognovi. Hepar, lien, vesica, etc., pseudomembranâ tenui induebantur. Ventriculus sanus fuit. Intestina aggerata, sublutea, duraque et densiora quàm esse solent : interior eorum superficies maculis rubris leviterque erosis distincta videbatur. Colon integrâ gaudebat structurâ, meconiumque paucum servabat.

Placenta solito mollior apparuit.

N°. 2. *Peritonitis lethalis, absque dolore, lochia non suppressa.*

Mulier torosa, trigesimum sextum annum ætatis agens, puerulum sanum, quartâ de vice, peperit.

Totâ die benè habuit, at noctu caput dolere cepit, ægra tussire ardentique vexari siti, lingua rubescere nigrescereque; *lochia optimè fluebant;* abdomen nullum *quàm minimum* exhibuit doloris sensum.

Sic excurrunt secunda (post partum), tertiaque dies. Quartâ ipecacuanha propinatur, quæ vomitus ciet, et alvinas movet dejectiones. Indè diarrhœa sequitur, sitis increscit, et cephalalgia ; lingua nigrorem servat; *fluere pergunt lochia,* nec dolet abdomen. *Kina*, *vesic.*, *pot. ether.*) Quintâ die, debilitas et prostratio majores adsunt, ægram urgere pergit sitis; pulsus hucusque durus mollescit, lochia serosa paucaque defluunt; venter tumet et tunc tantùm paululùm dolere incipit. Sensim crescit jactura virium; nocteque mors prædam corripit.

*Sectio cadaveris.*

Subrubro sero thorax sinistrâ parte oppletur; ibi pleura rubescit,

pulmoque durus et compactus ad inferiora constat. Pulmo alius pleuræ undique, texto celluloso, conjungitur.

Pericardio cor partim hæerescit.

Peritonæum rubro colore pingitur, serumque turbidum et luteolum continet. Mesenterium plurimis notatur ecchymomatibus. Uterus texto celluloso, aquâ luteâ madido, circumdatur.

N°. 3. *Peritonitis chronica, recrudescentiâ lethalis, humor purulentus, abscessus.*

Margaretha Berthier, juvencula quatuordecim annis nata, ex duobus annis tussi, thoracico dolore, febre nocturnâ fistulis que circà annum pluribus laborans, morbillis tandem afficitur, quos abdominis pectorisque dolor, presso ventre, percussove adauctus, excipit. Facies pallet et contrahitur, febris vires frangit, pectus malè sonat, spiritus ægrè ducitur, et tandem post binos dies supremam lucem obit ægrotans.

*Sectio cadaveris.*

*Sanus thorax,* si aliquas pulmonum adhæsiones, paucissimaque lymphaticorum gangliorum tubercula excipias.

Peritonæum plurimis in locis vividè rubet, præsertim super intestina, quorum interior membrana albida sanaque est. Abdomen virescente turbidoque humore repletur. Viscera, inter anfractus, albuminis coacti lamellas et frusta cohibent. Hepar autem cum intestino colo, cœcumque cum abdominali pariete, ex solidis viventibusque laciniis, adhærescunt. Prætereà abscessus maximus, pure fœtente gravidus, totum abdominis dextrum latus occupat, jecori submissus et colon lumbale, fossamque iliacam operiens. Mesenterium tuberculis permultis cretaceis refertum est.

N°. 4. *Peritonitis chronica, lethalis. Tubercula peritonæi; abscessus.*

Desiderata Pirot undecimum iniebat annum, quùm morbo de quo sermo est absumpta fuit. Per plures quàm quindecim menses venter doluerat, et valetudine nunquàm secundâ puella fruita erat. Illam, quùm mihi conspicere contigit, febricitantem, sitientem, dorso cu-

bantem atque macrore confectam inveni. Lingua rubebat, cutis arebat, venter autem tumidus, si quis percussisset, non sine dolore sonabat.

*Sectio cadaveris.*

Pulmones sani, ganglia verò lymphatica bronchiorum tuberculis obsita sunt.

4 vel 5 uncias pellucidi liquoris pericardium capit. Abdominis viscera, ex interpositâ albuminosâ, materie cinereo colore tinctâ, *tuberculisque* permixtâ miliaribus, modò confertis, modò separatis, molem unicam constituebant undequaque dictâ materie obvelatam. Pluribus in locis ista materia, vasculosa duraque comparuit. Ganglia mesenterii sana fuerunt. Ad partem sinistram, posticamque ventris sedet puris congestio insignis : ventriculo superiùs, musculo iliaco inferiùs, anteriùs verò intestinis connectitur saccus. Dicta autem intestina, hùc illùc lacerata, fæces cum pure miscuerunt.

Hæc historia oppidò sententiæ professoris Laennec, de tuberculorum ortu connivet.

N°. 5. *Peritonitis chronica cum melanosi*; *variolæ lethales*; *angina laryngea.*

Victoria Simonet puellula sex annis et semis nata, pauperibus unà cum parentibus per inopiam et squalorem vixerat, porriginosa primùm, indè cervicis rigiditatem conquesta, aliisque confecta ærumnis, de quibus pauca nobis cognoscere libuit, tandem variolis correpta est. Quas confertissimas habuit, vehementiore febre, et (ingruente suppuratione) salivatione, dyspnœâ, tussi sibilante, stipatas : frustrà hirudines, vesicantia, emetica, antimonialiaque medicamina adhibita sunt ; irrita, forsanque non optimè conducta, lethalis morbi solatia. Mors, nonâ post eruptionem die, adfuit.

*Sectio cadaveris.*

De larynge tumido, corroso, albumineisque referto lamellis, prolixiora removeo, quò citiùs ad peritonæum properem.

Jecur, omentum etc., vicinis partibus, per fibras plurimas, alligabantur. Totius membranæ serosæ color fuscus, aut cinereo-ruber maculis nigris, undique variatus. Hæ maculæ granulis miliformibus constabant peritonæo substratis. Eadem nigerrima granula, per materiem gangliorum mesentericorum tuberculosam diffusa, quoque reperii. Intestina lumbricum unum continebant; cæcum cicatricem rugosam lividamque obtulit.

N°. 6. (1) *Peritonitis chronica sub ascitis schemate talens, paracenthesi repetitâ recrudescens, et tandem lethalis : anasarca.*

Tribus abhinc annis, mulier trigesimum annum adorta, valetudinem querebatur adversam. Dolores ventris immanes primò V. S. quidem profligatæ fuerunt; at venter nil minùs turgidus permansit; aqua evidentissimè fluitabat, et *colici dicti dolores* interdùm ægram cruciare perrexerunt. Intereà os palluit et emarcuit, cutis arida sublutea, in cruribus, aquâ permultâ elata est, catamenia fluere desinerunt; sitis non adeò valida fuit: an exstiterit febris non memoratum est. Duodeciès paracenthesim celebrarunt chirurgi; quis fuerit humoris educti color aut aspectus novisse non licuit. Crurum cutis incisa multum quoque serum erumpere sivit. Duodecimam post institutam punctionem, venter dolere, cutis incalescere, lingua erubescere, pulsusque tandem febrilis evadere, ceperunt.

Nil nitrum aliaque diuresim moventia medicamina profuerunt: mox verò, vires franguntur et ventris dolores abeunt; mox extrema frigescunt; novissimè mors adest.

*Sectio cadaveris.*

Intestina invicem glutinata, obductaque undique pseudo-membranis mollibus et densis, quæ alia quoque viscera obvestebant. Jecur firmissimis undecunque ad vicinas partes ligamentis ferruminabatur. Passim quo-

---

(1) Doctoris Pariset, tunc sedentarii nosocomiorum Parisiensium sub-chirurgi observatio.

que abdomen serum purulentum, sanguine tinctum albuminosique floccis permistum coercebat. Cor pericardio hærebat; ventriculorum orificia duplici annulo osseo circumdabantur. Pulmones sani.

N°. 7. *Ascites et Leucophlegmatia cum febre, absque viscerum degeneratione.*

Juvencula quædam, vix undecimo anno adventante, aquâ intercute cum aliquis aliis ægritudinibus laborare cepit; nil tamen in lotio nec cutis transpiratione mutabatur. Mensibus jam quatuor perrexerat ista valetudo, quùm subitò leucophlegmatia universa, vultui vero præcipuè insignis, unà cum calore, colore que rubello, renixuque cutis, ingruit. Abdomen œdemate non solùmmodò deturpatur, sedetiam aquam cohibere videtur; quâque parte ægrotans incubuerit, ipsum delabitur. Pulsus non debilis, plenus, tantillumque durus, at infrequens est. Lotium liberè effluit, facilèque levatur alvus.

Diuretica validiora diarrhœam cient, urinas turbant, et tamen ventrem minuunt. Mitior indè curatio meliores etiam procreat effectus, nec tamen morbum prorsùs pessumdat. Quæ posteà se habuerint nescio; novem verò elapsis mensibus ægram denuò observandam habui. Ascites tunc non dubia; anasarca universa vix macrorem dissimulabat; urina sana, alvus laxior erat. (*vesicantia*, *digitalis purpurea*). Vomitus a medicamine cientur. Augentur omnia, febrisque se prodit; moxque, post delirium vehemens prostratio supervenit ægramque e medio tollit.

*Sectio cadaveris.*

Omnibus in serosis membranis et in telâ cellulosâ serum effusum; in peritonæo præcipuè copiâ insigni adfuit, albore semilucido præditum.

Pulmo sinister undequaque costis ligatus, mole minor apparuit; angustius quoque thoracis, in hoc latere, cavum.

Intestina sero intertexto turgebant, interiùs alba, vermes aliquos trichocephalos et alimenta semisoluta includebant: jecur et lien naturalem compagem ostenderunt.

N°. 8. *Ascites cum Leucophlegmatiâ ; viscera sana ; angina gangrœnosa, lethalis.*

Eugenia Tisserand decimum annum attingens, doloribus in abdomine ortis cum dysuriâ, ventrisque tumore invaditur; mox universum corpus œdemate turgescit. Vultus imprimis turpiter inflatur; pulsus magnus, validusque, lotium fuscum, rarumque, alvus stricta. *Nitrum*, *squillâ*, *calomelas* solàmen aliquantulum attulerunt. Post autem hebdomadas novem aut decem rursùs anasarca increscit, febrisque simul redit atque diarrhœa. De die postremò ægra debilitatur, spiritus ægrè ducitur, fetidusque erumpit; genitalia simul ulcerosa fiunt; tandemque longissimam deluctationem mors excipit.

*Sectio cadaveris.*

Epiglottis et totius Laryngis specu membranâ tumidâ sphacelatâque vestiuntur : dexter pulmo enphysemate plectitur : peritonæum album, opacum, densum fibrosumque, multâ limpidâ, spumosâque aquâ distensum apparet. Omentum parumper aquâ imbutum, jecur et lien sana, renes molles, flavique observantur. Intestina, ventriculusque naturaliter se habent.

N°. 9. *Peritonitis chronica, purulentis per alvum dejectionibus sanata.*

Scolastica Pothin, quadrata, sanguineâque temperie dònata mulier, post perbrevem, secundâque vice exactum, partum, per sex dies benè habebat, nisi lactis ad mammas elaboratio abfuisset. Sextâ die febris oritur, cohibentur lochia, dolet venter, alvus laxior diarrhœam exhibet. Septimâ vehemens corruit rigor, non ante semihoram desinens. Indè ab ipecacuanhâ viridium excitantur vomitus; abdomen nil minùs dolere pergit, nec hirudinibus triginta dolor levatur; immò tumidus mox evadit venter. Undecimâ die diarrhœa virides ostendit fæces, talia quoque pellit vomitus; fusca lingua, respiratio difficilis, pulsus exilis, debilisque fieri incipit, quanquam hucusque lenientibus potibus, balneis etc., liberiùs indulsum fuerit. Tunc roborantibus uti medicaminibus, externisque vesicantibus cœptum est, sub quorum usurpatione *refici vires*, ab-

5

domen, *equidem tumidum*, minùs, moxque nihil prorsùs, dolere, diarrhœam autem pergere, observatum est.

Febris etiam nunc mitior, nunc vehementior et tussim, somnolentiam, sudoresque movens, perdurabat, quùm, *trigesimâ octavâ* die, *purulentas* per diarrhæam effundi fæces animadverterunt, quæ pluribus quàm septem diebus elapsis, tandem restiterunt. *Indè* detumescere visus est venter, omniaque meliùs habere, ita ut ægra tertio, post partum, ingruente mense, sanata discesserit.

N°. 10. *Peritonitis chronica*, *e nimiâ ventris dilatatione exorta prolataque*; *sanata.*

Anno Domini 1822, Theodorici Castrum petere, ad invisendam, de cujus salute jam omnes urbis desperabant medici, ægrotam invitatus sum. Illa autem viginti annis nata, nerveo, ut dicunt, temperamento prædita, vomitibusque repetitis, ex incunabulis, obnoxia, pauló post nuptias abortum passa erat; posteâ tamen, iterùm prægnans, filium vivum et validum pepererat. Menses ex partu decem excurrerant quùm, denuó gravida, mulier iter vehiculis faciens, multa incommoda ut puta dolores abdominis, anorexim, vomitus, etc perpessa est. Quæ per graviditatis decursum increscere non cessaverunt ærumnæ. Abdomen ultrà modum intumuit, et ad sextum, a conceptione, mensem, dolores magis in dies increscere, ægra emaciari, febrisque exoriri ceperunt. Septimo autem exacto mense peritonitidis omnia sese extulerunt symptomata; vena ter secata est; nec defuerunt hirudines, balnea, refrigerantesque potus. Nihil aut parùm solaminis hæc attulerunt; ægraque mox eo doloris et incommodi venit, ut nec lecto cubare quiret; nec alvum levare, nec lotium mittere, enemata, nitrum, etc., possent. Vomitus continuò jamjam, fractas et febre comesas vires exhauriebant. Jamque tres, talia ferens, hebdomadas ægrota vixerat, nec protenùs trahere vitam posse videbatur.

Adventu meo permota mulier, in lacrymas prorumpit, flebilique voce cruciatus depingit suos; solatia paulatim approbat, ani-

mumque disjectum reficit. Linguam humidam, rubellam, cutem aridam calidamque, pulsum durum renitentemque, ventrem tactu ægrè affectum, ita tumentem, ut in femora procumberet, obscurèque *fluitantem*, vaginam osque uteri ardente calore, pulsantibusque arteriis insignia considerans, sanguinem de novo per hirudines mittere non timui. Cathetere immisso paucas et rubidas lotii guttulas eduxi; cataplasmata abdomini inponi jussi; et hoc, in primâ die, talibus modis, impetravi, ut *sine dolore*, in cubile jacere posset ægrotans; tùm etiam abîerunt lumborum dolores, qui perpetuæ in sedili stationi tribui debebantur. Istis in perquisitionibus, attentè quoque graviditatis signis mentem adverteram, nec fluctuatione, nec crurum œdemate lumborumque, nec earumdem partium frigore torporeque, nec tandem vultus pallore, eo adduci potueram ut ascitem exstare crederem. Quæ tamen sententia medici cujusdam fuerat, qui paracenthesim proposuerat. Non tantùm dolores sed etiam, vigilias, vomitus, emollientibus et hirudinum usu removi. Crastinâ die mammæ tument ( jam procul abhinc fœtûs nulli sentiebantur motus); uteri cervix brevior exploranti digito apparet. Debilitas paucis moderatisque arcetur roborantibus ; piceaque emplastra abdomini imponuntur.

Vespere febris augetur, noctu venter dolet, at somno expergefactus, hos dolores nil aliud esse nisi partus conamina certum facio. Mox enim rumpuntur membranæ, aqua cum fragore irruit, et ociùs verbo, cubiculi pavimentum undecunque perfluit; ventris tumor tunc, non sine ingente mulieris levamine, affatìm subsidet. Paulò post duo successivè projiciuntur fœtus fœminei, parvi et putridi; quindecim pollicibus prior, multò minore pollens staturâ posterior fuit. Hic verò involventibus adhùc se membranis natus est.

Mater verò, debilis admodùm, nimio sanguinis profluvio sanè confecta fuisset; uterum ideò placentâ pro duobus unicâ, coagulisque sanguineis purgatum, manu, ne sanguinem jàm nunc novum admitteret constrictum aliquantisper tenui. Hoc autem trangresso periculo, inflammationis renovationem arcere cataplasmatibus et simul roborantibus diluentibusque potibus curavi. Quid ampliùs dicam, debilitas,

febris, diarrhœa, adamussim curata, sensimque minuta, tandem funditùs profligata sunt. Notandum modò censeo, mulieri debilissimæ defuisse lochiorum sanguinem, et illam absque tamen ullo, quæ vulgò his suppressis oriri dicuntur, discrimine convaluisse.

**FINIS.**